

Norske kveners forbund – Ruijan kvääniliitto

postmottak@kdd.dep.no

19.11.2025

Innspill til ny handlingsplan for kvensk språk

Innledning

Norske kveners forbund – Ruijan kvääniliitto er Norges største kvenske organisasjon med 1 900 medlemmer. Vi jobber for kvenske rettigheter, kvensk kultur og språk.

Kvensk ble anerkjent som et norsk minoritetsspråk i 2005, og vi har sett en positiv endring i synet på språket og den kvenske folkegruppa siden da. Likevel ser vi at det er behov for mer omfattende og langvarige satsninger på kvensk hvis språket skal overleve og utvikles videre.

Det er mellom 2 000 og 8 000 personer som snakker kvensk i dag. Den høye alderen blant de kvenske språkbrukerne gjør at det haster å få på plass tiltakene for å sikre at barn, unge og voksne får lære og bruke det kvenske språket.

Alle kvenske barn og ungdommer må få mulighet til å lære kvensk, og en utvidelse i retten til språkopplæring er en forutsetning for dette. Retten til kvenskopplæring må derfor utvides til å gjelde over hele landet og gjennom hele utdanningsløpet, fra barnehage og ut videregående skole. Dette vil også skape et nødvendig grunnlag for rekruttering til høyere studier og forskning på kvensk språk.

Opplæring i kvensk over hele landet

I dag bor kvenene over hele landet og det er aktive kvenske miljø både i og utenfor de tradisjonelle kvenske områdene. Utenfor de tradisjonelle områdene er dette spesielt synlig i de største byene. Vi har lokallag blant annet i Oslo, Bergen, Trondheim og Bodø. Kvenske barn og unge bosatt i disse byene har ikke rett til opplæring i kvensk, til tross for at flere foreldre har uttrykt ønske om at deres barn skal få tilbud om kvenskopplæring i barnehage og skole. Dette er urimelig og diskriminerende.

Vi kjenner kun til én kommune sør for Troms som tilbyr opplæring i kvensk til sine elever. Kommunen fikk avslag på sin søknad til Utdanningsdirektoratet om støtte til kvenskopplæringen. Begrunnelsen var at tilskuddsordningen er knyttet til retten til opplæring i kvensk eller finsk, som kun gjelder elever i Troms og Finnmark. Konsekvensen av dette, er at den enkelte kvenske elevens mulighet for å lære språket avhenger av den økonomiske situasjonen i kommunen og kommunens vilje til å prioritere kvensk språk.

Også tilskuddsordningen for kvensk språk i barnehager er begrenset til Troms og Finnmark. Dette skaper et økonomisk hinder for barnehager i resten av landet som ønsker å jobbe for kvensk. Begrensningen innebærer dermed at kvenske barn bosatt sør for Troms ikke får mulighet til å lære kvensk i barnehagen. For å gi alle kvenske barnehagebarn muligheten til å lære kvensk språk, må retningslinjene for tilskuddsordningen endres, slik at barnehager over hele landet får mulighet til å jobbe for kvensk språk.

En utvidelse i retten til kvenskapplæring til å gjelde hele Norge vil sikre at kvenske barn likebehandles uavhengig av hvor de bor, og vil øke antallet kvenske elever som behersker kvensk. Det er disse elevene som i framtiden er rekrutteringsgrunnlaget for kvenske studier og for kvenske lærerstillinger. En utvidelse i retten vil altså bidra til å løse en av de største utfordringene rundt opplæring i kvensk – nemlig lærermangelen.

En slik utvidelse kan også bidra til å motivere flere til å utdanne seg til kvensklærere. For mange studenter vil det telle positivt at de kan undervise i faget uavhengig av om de får jobb som lærer i Troms, Finnmark eller en annen del av landet, og en utvidelse av retten vil dermed bidra til å motvirke lærermangelen også på kortere sikt.

Et umiddelbart tiltak for å demme opp for lærermangelen er å øke bruken av alternative former for kvenskundervisning, som digital fjernundervisning, fysiske helgesamlinger og leirsamlinger. Ved bruk av samlingsbasert og nettbasert undervisning kan elever fra flere skoler få undervisning sammen. Dette vil styrke elevenes felles kvenske tilhørighet, samtidig som det bidrar til utnyttelse av de begrensede lærerressursene.

Hvis vi ser over grensen til Sverige, finner vi også lærere som kan bidra til å bøte på den kvenske lærermangelen. Språket meänkieli ligger svært tett opp mot kvensk. Mellom 50 000 og 80 000 kvener, tornedalinger og lantalaiset i Sverige snakker meänkieli, mens i Norge er det mellom 2 000 og 8 000 personer som snakker kvensk. Vi må få på plass en ordning som gjør det mulig at svenske meänkielilærere kan undervise kvenske elever i Norge gjennom digital fjernundervisning og samlingsbasert undervisning.

Opplæring i kvensk gjennom hele livet

I dag er retten til opplæring i kvensk begrenset til grunnskolen. Dette innebærer at elevene ikke har rett til kvenskapplæring i barnehagen eller i videregående skole. Ved å starte kvenskapplæringen ved skolestart går kvenske barn glipp av språklæring i de årene der de enklest tar til seg et nytt språk. Det er derfor viktig at kvenske barn får rett til å lære kvensk allerede i barnehagen.

Elever som mottar opplæring i kvensk gjennom de ti første skoleårene, mister denne retten når de går over i videregående skole. Årene uten språkopplæring i videregående skole innebærer at språklæringen stagnerer, men kan også føre til at de glemmer eller mister interessen for språket. Disse elevene er rekrutteringsgrunnlaget for den kvenske lærerutdanningen, så hvis vi skal sikre at vi har tilstrekkelig mange kvensklærere i framtiden, må vi også sikre at elevene i videregående skole mottar kvenskundervisning. Tilbudet om kvenskapplæring i grunn- og videregående skole bør også utvides, slik at det blir mulig å velge kvensk som fremmedspråk.

Det kvenske utdanningstilbudet ved UiT må gjøres mer fleksibelt, og det er viktig at lærere, barnehagelærere, kulturarbeidere og alle andre som jobber med barn og ungdom får mulighet til å studere kvensk språk og kultur uten at dette blir en økonomisk belastning. For å oppnå dette må stipendordningene for studier i kvensk styrkes og utvides til å gjelde alle disse yrkesgruppene.

Det er i tillegg behov for et bredt og variert voksenopplæringstilbud i kvensk språk utenfor universitetssektoren.

Læremidler

Læremidlene for kvenskundervisningen må tilpasses nye læreplaner og må være på de tre kvenske varietetene.

Det er også behov for læremidler tilpasset fysiske samlinger for intensiv kvenskundervisning over flere dager, som helgesamlinger og leirsamlinger. Ifølge forskriften til opplæringsloven har elever som mottar undervisning i kvensk rett til alternative undervisningsformer, som fjernundervisning, intensivundervisning eller leirskoleopphold når undervisningen ikke kan gis av skolens egne ansatte. For at intensivsamlinger og leirsamlinger skal være et reelt alternativ, må det utarbeides læremidler tilpasset denne undervisningsformen.

Kvensk institutt – Kväänin institutti

Kvensk institutt – Kväänin institutti har en sentral rolle i revitaliseringen av kvensk språk, og bidrar til å gjøre kvensk synlig og tilgjengelig for både den kvenske folkegruppa og den øvrige befolkningen. For å kunne oppfylle sitt mandat, må Kvensk institutt styrkes økonomisk slik at de kan ansette flere til arbeidet med å oversette mellom kvensk og norsk, utvikle nye læringsarenaer, styrke språkopplæring, og drive holdningsskapende arbeid. De trenger også ressurser til kontroll av terminologi.

Kvenske språk- og kultursentre

De kvenske språk- og kultursentrene er viktige arenaer for læring, bruk og synliggjøring av kvensk språk og kultur for alle aldersgrupper. Sentrene er blant møteplassene der vi treffer kvenner på tvers av generasjonene, der vi lærer om språket og kulturen, og bygger det kvenske fellesskapet.

For mange er samhandling gjennom kulturuttrykk som håndarbeid, musikk, mat og lek den beste måten å lære og bruke språket på. Det er viktig at både språk- og kulturarbeidet ved sentrene utføres av personer med kompetanse innen de respektive felt. Språksentrene bør utvides og styrkes, slik at de kan ansette personer med utdanning og kompetanse innen kvensk språk, kunst, kultur og historie.

I tillegg må det etableres nye språk- og kultursentre over hele landet der det finnes kvenske lokalmiljø, i og utenfor de tradisjonelle kvenske områdene. Det er behov for kvenske møteplasser for språk og kultur både i de store byene og på de mindre tettstedene. Kvensk språk kan ikke overleve dersom man ikke utvikler møteplasser.

Kvenske medier

Kvenskspråklig media er også viktig for at de som kan kvensk, skal kunne bruke språket. Ruijan Kaiku og NRK kvääni er viktige kvenske medier, og begge publiserer saker på norsk og kvensk. De er organisert ulikt, men vi ser i begge tilfeller at de trenger flere ansatte i redaksjonene for å dekke kvenske saker fra hele landet og publisere nyhetssaker på kvensk og norsk.

Det er avgjørende at kvenske barn og unge får tilgang til barne-tv og ungdomsprogrammer på kvensk. Dette er nødvendig både for at de skal ha et medietilbud som representerer deres folkegruppe og språk, og for å motivere til språklæring. Det har blitt laget noen kvenske barne- og ungdomsfilmer, men det er fortsatt snakk om et lite antall. Det er derfor spesielt viktig at media rettet mot kvenske barn og unge blir styrket.

Her anbefaler vi at kvenske medier ser til Meänraatio i Sverige, som har ukentlige radiosendinger rettet mot ungdom og unge voksne på meänkieli.

Når statlig kunnskapsmangel hindrer implementering av demokratiske rettigheter

Kvenene er en stor folkegruppe, men landets politikere, embetsverk og utdanningsinstitusjoner mangler kunnskap om kvensk kultur og rettigheter. Det lave kunnskapsnivået er et betydelig hinder for kveners mulighet til å bygge opp språk og kultur, og til å bli synlige i det offentlige rom.

Mangelen på kunnskap og kvensk synlighet rammer også majoritetsbefolkningen og det kvensk-samisk-norske naboskap.

Det er behov for etablering av et kvensk veiviserprogram på lik linje med det jødiske og det samiske, der kulturformidling inngår som en viktig del av formidlingen. I tillegg må Forskningsrådet opprette et program for kvensk forskning der det stilles midler til rådighet for et solid kapasitetsløft innen kvensk språk og kulturformidling.

For at kvenene skal bli møtt på sine legitime krav, er det viktig at kvensk representasjon kommer på plass i embetsverk og på ulike samfunnsnivå. En handlingsplan for kvensk språk må derfor favne behovet for tilføring av kunnskap på alle samfunnsnivå. Det er særlig viktig at norske skoleelever får tilgang til oppdatert og balansert kunnskap om kvensk kultur og historie. Per i dag er situasjonen alarmerende: Norsk institutt for menneskerettigheter (NIM) avdekket i 2022 at 90% av de spurte ikke kunne huske å ha lært noe om kvener i løpet av skoletida. Dette kan Norge som demokrati ikke være bekjent av.

Når tiltak for styrking og synliggjøring skal utvikles, vil kvensk medvirkning være avgjørende for å kunne ta informerte avgjørelser som er i tråd med folkegruppas rettigheter. Det er også nødvendig for å utvikle didaktiske modeller og læremidler som treffer kvenenes behov. Både kulturkunnskap og språkfaglig kompetanse må være på plass, og språk- og kulturtilbud må gjøres tilgjengelig for alle aldersgrupper og på alle nivå. Å redde et språk kan ikke gjennomføres på dugnad.

Språk og kultur er uløselig knyttet sammen. Man må derfor inkludere kunst og kulturformidling i arbeidet med å revitalisere språket. Å løfte kvensk språk og kultur vil bidra til å bringe balanse i relasjoner som fra gammelt av har vært tuftet på *De tre stammers kulturmøte*. Det haster med å etablere nye stillinger for kvenske lærere, rådgivere, kulturformidlere, mentorer, veivisere, språklærere og forskere. En helhetlig og intensiv satsing må til dersom kvensk språk skal overleve.

Reparasjon, gjenoppbygging og forsoning

Når man skal rette opp igjen 150 års fornorskning, er det ikke tilstrekkelig å basere seg på fordeling av prosjekttilskudd eller introdusere et midlertidig satsingsområde. Det trenges et krafttak for kvensk språk gjennom strukturelle endringer. Vi trenger varige kvenske ordninger og institusjoner som skaper arenaer for fellesskap. I praksis betyr dette oppretting av faste stillinger og flere språk- og kulturarenaer.

Overordnet

Handlingsplanen for kvensk språk må inneholde konkrete planer for at kvensk språk innen to år skal oppfylle tilstrekkelig antall bestemmelser i minoritetspakten til at Norge kan forplikte seg til nivå III for kvensk.

Oppsummering

- Retten til kvenskopplæring må gjelde hele landet.
- Det må bli tilbud om kvenskopplæring gjennom hele livet, fra barnehage til videregående skole og voksenopplæring.
- Tilskuddsordninger må endres slik at alle landets barnehager og skoler kan motta støtte.
- Kvensk bør kunne velges som fremmedspråk.
- Bruk av fjernundervisning og intensivundervisning ved fysiske samlinger må økes. Det må utvikles egnede læremidler for begge disse undervisningsformene.
- Det må etableres samarbeid med svenske meänkielilærere i kvenskundervisning.

- Stipendordninger for kvenskstudier må styrkes og utdanningstilbudet gjøres mer fleksibelt.
- Læremidlene må tilpasses nye læreplaner og alle kvenske varieteter.
- Kvensk institutt – Kväänin institutti må styrkes.
- Nye kvenske språk- og kultursentre må etableres over hele landet og eksisterende senter styrkes og utvikles til å bli kvenske språk- og kultursentre med kombinert språk- og kunst/kulturfaglig kompetanse.
- Kvenske medier som Ruijan Kaiku og NRK Kvääni må styrkes, spesielt for produksjon av barne- og ungdomsinnhold på kvensk.
- Kvensk språk må styrkes i den grad at Norge kan forplikte seg til nivå III i minoritetspakten innen to år.
- Musikk, kunst- og kulturformidling må bli en integrert del av handlingsplanen og det språklige gjenreisningsarbeidet fra nybegynner til morsmålsbrukere og i alle aldre.
- Det må etableres et kvensk veiviserprogram, med formidling av kvensk språk, kultur, historie og identitet.
- Man må løfte tiltak som bygger fellesskap etter modell fra *De tre stammers kulturmøte*.

Ystävällisin tervehisin – vennlig hilsen

Ruijan kvääniliitto – Norske kveners forbund

Kristin Mellem
Johtaja – leder
Tlf. 922 23 545
kristin@kvener.no

Rune Sundelin
Varajohtaja – nestleder
Tlf. 975 25 323
rune@kvener.no

Vilde Christoffersen Walsø
Pääsekretääri – generalsekretær
Tlf. 408 99 719
vilde@kvener.no